Вінницька Оксана Анатоліївна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки;
Чвертко Людмила Андріївна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки;
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

РОЛЬ МОДЕЛЮВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ (BPM) У МОДЕРНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

У сучасних умовах цифрової трансформації державного управління особливої ваги набуває застосування інноваційних підходів до оптимізації діяльності державних органів. Державна митна служба України відіграє ключову роль у забезпеченні митної безпеки, спрощенні зовнішньоекономічної діяльності та наповненні державного бюджету, тому ефективність її роботи є важливим чинником економічної стабільності країни. Моделювання бізнес-процесів (BPM) виступає сучасним інструментом управління, що дозволяє системно аналізувати, удосконалювати та автоматизувати митні процедури. Використання BPM сприяє підвищенню прозорості процесів, зменшенню бюрократичного навантаження, забезпеченню узгодженості дій між підрозділами та створенню передумов для формування «електронної митниці». Таким чином, модернізація діяльності Державної митної служби України є актуальним у контексті впровадження європейських стандартів управління, цифровізації публічного сектору та підвищення ефективності митного адміністрування.

Розвиток митної служби у світовій практиці спрямований на створення електронної митниці з подальшим переходом до повністю цифрової моделі. Зусилля митних органів повинні бути орієнтовані на впровадження системи електронних послуг для всіх учасників − як населення, так і суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Основним завданням митної служби є скорочення матеріальних витрат і часу, необхідного для реалізації митних процедур. У сучасних умовах домінуючим напрямом міжнародної стратегії реформування митних систем є перехід до моделі митної служби як сервісної структури, від ефективності якої залежать умови та можливості розвитку зовнішньої торгівлі держави [1].

Програма «Цифрова митниця» спрямована на заміну традиційних паперових процедур електронними операціями, що дозволяє створити ефективніше та сучасніше митне середовище, яке відповідає тенденціям розвитку світової економіки. Митні органи зосереджують увагу на впровадженні інноваційних цифрових рішень і сервісів для спрощення роботи суб'єктів господарювання, прикордонних служб та працівників митниці. Подальший розвиток передбачає активне використання таких технологій, як великі дані,

телематика та хмарні обчислення, що сприяє підвищенню операційної ефективності та зручності ведення зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД). Інформатизація економічних процесів сприяє значному скороченню часу на виробництво продукції, а в митній сфері −на проведення митних операцій. Вона також підвищує якість виконання основних функцій та забезпечує перехід на вищий рівень технологічного розвитку, що позитивно впливає на загальний рівень життя населення [2, с. 931].

Моделювання бізнес-процесів (BPM) є ключовим інструментом управління, що дозволяє системно аналізувати, удосконалювати та автоматизувати діяльність митних органів. *Застосування BPM-моделей сприяє:*

- підвищенню ефективності розробки та впровадження IT-систем;
- узгодженню функціональних вимог між усіма зацікавленими сторонами;
- створенню умов для реалізації концепції «електронної митниці» [3].

Удосконалення політики BPM у Держмитслужбі забезпечує перехід від бізнес-аналізу до розробки IT-рішень, підтримує гнучкість і наскрізну взаємодію між системами.

Бачення електронної митниці ґрунтується на таких цільових орієнтирах:

1. **Цифровізація митної діяльності** −автоматизація процедур митного оформлення з використанням штучного інтелекту та великих даних.
2. **Сприяння міжнародній торгівлі** − розширення експортних можливостей та зменшення термінів митних операцій.
3. **Прозорість і відкритість** − удосконалення умов ведення бізнесу та покращення інвестиційного клімату.
4. **Оптимізація адміністрування митних платежів** −створення єдиного особового рахунку для платників.
5. **Підтримка сумлінних учасників ЗЕД** − розвиток інституту авторизованих економічних операторів.
6. **Зменшення адміністративного навантаження** − впровадження системи митного аудиту та електронного контролю.
7. **Зміцнення інформаційної безпеки** − побудова захищеної IT-архітектури із впровадженням сучасних систем кіберзахисту (SIEM, XDR, DLP, MFA тощо).

Досягнення визначених цілей забезпечується шляхом розвитку Єдиної автоматизованої інформаційної системи (ЄАІС), реінжинірингу митних процесів, впровадження міжнародних стандартів обміну даними та створення сучасної правової бази. Використання Єдиної автоматизованої інформаційної системи (ЄАІС) у діяльності Державної митної служби України є надзвичайно доцільним, оскільки вона забезпечує комплексну автоматизацію митних процесів і централізований облік усіх операцій. ЄАІС сприяє уніфікації даних, підвищенню точності контролю та прозорості процедур, а також створює основу для ефективної взаємодії між структурними підрозділами митної служби та іншими державними органами. Завдяки цій системі забезпечується швидкий

доступ до актуальної інформації, що дозволяє оперативно приймати управлінські рішення та запобігати порушенням у сфері зовнішньоекономічної діяльності [4, 5].

Крім того, ЄАІС є важливим інструментом реалізації принципів електронного урядування та цифрової трансформації митної справи. Вона дозволяє впроваджувати сучасні аналітичні інструменти, інтегрувати технології штучного інтелекту та системи управління ризиками, що значно підвищує ефективність митного контролю. Використання ЄАІС сприяє спрощенню процедур для бізнесу, зменшенню адміністративного навантаження та забезпеченню прозорості й довіри до митних органів, що відповідає європейським стандартам роботи та сприяє інтеграції України у міжнародний економічний простір.

Використання BPM-моделей у діяльності митних органів сприяє підвищенню ефективності управління, зниженню ризиків, цифровій трансформації митних процедур і наближенню України до європейських стандартів у сфері митного адміністрування. Такий підхід забезпечує прозорість і контрольованість усіх етапів митних процесів, підвищує якість прийняття управлінських рішень і дозволяє оперативно реагувати на зміни у зовнішньоекономічному середовищі.

Впровадження BPM-моделювання створює умови для побудови сучасної електронної митниці, що функціонує на основі єдиних цифрових стандартів, інтегрованих інформаційних систем і автоматизованих процедур. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню конкурентоспроможності української економіки, розвитку міжнародної торгівлі та забезпеченню належного рівня митної безпеки держави.

Список використаних джерел

1. Мацедонська Н., Коваленко В., Штефан Л. Модернізація митної діяльності з використанням інформаційних технологій. *Економіка та суспільство*, 2021. Вип. 27. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-16

2. Новицький А. М., Новицька Н. Б. Передумови цифрової трансформації митних правовідносин. *Ірпінський юридичний часопис*. 2020. Вип. 2. С. 68-75.

3. Довгостроковий національний стратегічний план цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Державної митної служби України та її територіальних підрозділів на основі Багаторічного стратегічного плану електронної митниці ЄС (Multi-annual strategic plan for electronic customs, MASP-C) URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/225748_mnfn-skhvaliv-strategchniy-plan-tsifrovzats-derzhavno-mitno-sluzhbi

4. Вінницька О. Цифровізація податкових відносин як інструмент досягнення цілей сталого розвитку. *Економічні горизонти*, 2025. №2 (31), С. 100–109. DOI: https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(31).2025.330130

5. Проєкти цифрової трансформації. URL : https://plan2.diia.gov.ua/projects